

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

[૨૦૧૫] ૬ એસ.સી.આર. ૨૩૯

ઈકબાલ અને અન્ય

વિરુદ્ધ

ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય

(ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૬૬૩/૨૦૧૨)

૦૬/૦૫/૨૦૧૫

[ટી.એસ. ઠાકુર અને આર. ભાનુમતી, ન્યાયમૂર્તિઓ]

ભારતીય દંડ સંહિતા, ૧૮૬૦ – કલમ- ૩૯૬ – હેઠળ દોષસિદ્ધિ – તાબાની અદાલતો દ્વારા – અપીલ પર, ઠરાવ્યું કે: દોષસિદ્ધિ સંપૂર્ણપણે પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ દ્વારા આરોપી વ્યક્તિઓની ઓળખ અને ટેસ્ટ- આઈડેન્ટિફિકેશન પરેડમાં તેમની ઓળખ પર આધારિત હતી – પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ દ્વારા આરોપીઓની ઓળખ એ બાબતને ધ્યાનમાં લેતા શંકાસ્પદ હતી કે ઘટના ઘોર અંધકારમાં બની હતી અને તેથી પુષ્ટિદાયક પુરાવા શોધીને સાવચેતીપૂર્વક જોવી જોઈએ – આરોપી વ્યક્તિઓને ગુના સાથે જોડવા માટે

ચોરાચેલી મિલકત અથવા ગુનાના હથિયારોની કોઈ રિકવરી કરવામાં આવી ન હતી – પુષ્ટિદાયક પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, માત્ર આરોપીની ઓળખ પર આધારિત દોષસિદ્ધિ ટકી શકે નહીં – અપીલકર્તા-આરોપીઓને શંકાનો લાભ આપી નિર્દોષ છોડી મૂકવામાં આવ્યા.

ઓળખ પરેડ – પુરાવાનું મૂલ્ય – ઠરાવ્યું કે: ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પરેડમાં તોફાની તત્વોની ઓળખનો પુરાવો એ કોઈ નક્કર પુરાવો નથી – ફરિયાદપક્ષ એ આરોપીને ગુના સાથે જોડતા ગુનાહિત પુરાવા સ્થાપિત કરીને નક્કર પુરાવા રજૂ કરવા પડે છે.

અપીલ મંજૂર કરતા, કોર્ટે ઠેરવેલ કે:

૧. ધાડના ગુનામાં, ઓળખ ભૂલો અને ન્યાયના નિષ્ફળ જવા માટે સંવેદનશીલ બને છે. એ હકીકતના પ્રકાશમાં કે ઘટના ઘોર અંધકારમાં બની હતી, સાક્ષીઓ દ્વારા અપીલકર્તાઓની ઓળખ સાવચેતી સાથે જોવી જોઈએ અને અદાલતે ઓળખને મજબૂત કરતા પુષ્ટિદાયક પુરાવા શોધવા જોઈએ. [પેરા ૧૨ અને ૧૪] [૨૪૬- સી; ૨૪૮- એ]

૨. ઓળખ પરેડમાં તોફાની તત્વોની ઓળખનો પુરાવો એ નક્કર પુરાવો નથી. ઓળખ પરેડમાં સાક્ષીઓ દ્વારા ધાડપાડુઓની ઓળખ પર જ માત્ર દોષસિદ્ધિ આધારિત હોઈ શકે નહીં. ફરિયાદપક્ષ એ આરોપીને ગુના સાથે જોડતા ગુનાહિત પુરાવા સ્થાપિત કરીને નક્કર પુરાવા રજૂ

કરવા જોઈએ, જેમ કે ધાડનો વિષય હોય તેવી ચીજવસ્તુઓની રિકવરી અને ગુનામાં વપરાયેલા કથિત હથિયારો. [પેરા ૧૫] [૨૪૯- બી- સી]

૩. આરોપી વ્યક્તિઓનો ગુનો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષની ફરજ છે કે તે સાબિત કરે કે ચોરાયેલી મિલકત આરોપી વ્યક્તિઓના કબજામાં હતી અથવા આરોપીને જાણ હતી કે તે મિલકત ચોરાયેલી મિલકત હતી અથવા આરોપી વ્યક્તિઓએ ચોરાયેલી મિલકતનું રૂપાંતર કર્યું હતું. અપીલકર્તાઓ અને અન્ય બિન-અપીલકર્તા આરોપી વ્યક્તિઓને ગુના સાથે જોડવા માટે આવી કોઈ રિકવરી કરવામાં આવી ન હતી. [પેરા ૧૭] [૨૫૦- બી- સી]

૪. નીચેની અદાલતોએ દોષસિદ્ધિનો ચુકાદો માત્ર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ થી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી૩ ની મૌખિક જુબાની અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં અપીલકર્તાઓ અને અન્ય બિન-અપીલકર્તા આરોપીઓની ઓળખ પર આધારિત રાખ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષના કેસને મજબૂત કરતા ચોરાયેલા દાગીના અથવા અન્ય ચીજવસ્તુઓની રિકવરી જેવા અન્ય કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં આરોપીની ઓળખ પર જ માત્ર દોષસિદ્ધિ આધારિત હોઈ શકે નહીં. ધાડના ગુનામાં અપીલકર્તાઓની સંડોવણી અંગે આરોપીઓની ઓળખ અને સાક્ષીઓ દ્વારા તેમની ઓળખ અંગે ગંભીર શંકાઓ ઊભી થાય છે અને ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર આરોપીઓનો ગુનો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને અપીલકર્તાઓની ભારતીય દંડ સંહિતાની

કલમ ૩૯૬ હેઠળની દોષસિદ્ધિ ટકી શકે નહીં અને તે રદ કરવા પાત્ર છે.

[પેરા ૧૯] [૨૫૦- એચ; ૨૫૧- એ- સી]

હરી નાથ અને અન્ય વિ. યુ.પી. રાજય,)૧૯૮૮) ૧ એસસીસી ૧૪:

૧૯૮૮ (૧) એસ.સી.આર. ૮૪૮ - પર આધાર રાખવામાં આવ્યો.

કેસ લો સંદર્ભ

૧૯૮૮ (૧)	આધાર રાખવામાં	પેરા ૧૨
એસ.સી.આર. ૮૪૮	આવ્યો	

ક્રિમિનલ અપીલ હક્કમત:

ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૧૬૬૩/૨૦૧૨.

અલ્હાબાદ ખાતેની હાઈકોર્ટ ના ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૨/૧૯૮૧ માં તારીખ ૧૪/૦૫/૨૦૧૨ ના ચુકાદા અને હુકમ પરથી.

અપીલકર્તાઓ વતી મહાબીર સિંહ, એસ. એસ. શમશેરી, સંદીપ સિંહ, અમિત શર્મા, આર. સી. કોહલી.

સામાવાળા વતી રત્નાકર ડેશ, સિનિયર એડવોકેટ, અભિષ્ઠ કુમાર, સુદીપ કુમાર.

કોર્ટનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ આર. ભાનુમતી દ્વારા આપવામાં આવેલ.

૧. સ્પેશ્યલ લીવ દ્વારા આ અપીલ અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા તારીખ ૧૪/૦૫/૨૦૧૨ ના ચુકાદામાંથી ઉદ્ભવે છે, જેમાં ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૨/૧૯૮૧ ને ફગાવી દેવામાં આવી હતી, અને અપીલકર્તાઓની ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૯૬ હેઠળની દોષસિદ્ધિ અને તે દરેક પર લાદવામાં આવેલી દસ વર્ષની સખત કેદની સજાને બહાલ રાખવામાં આવી હતી.

૨. ફરિયાદપક્ષનો કેસ એવો છે કે ૨૧/૨૨/૦૮/૧૯૭૮ ની મધ્યવર્તી રાત્રે, ફરિયાદી- પટિયા સિંહ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧) તેમના ઘરમાં સૂતા હતા. તેમના ભાઈઓ સરન સિંહ, સુખબીર સિંહ અને તેમના બાળકો તેમના ઘરમાં સૂતા હતા. બંને મકાનો એકબીજાને અડીને આવેલા હતા. મધ્યરાત્રિએ આશરે ૧.૦૦ વાગ્યે, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં.

૧- પટિયા સિંહે બંદૂક ચલાવવાનો અવાજ સાંભળ્યો અને ટોર્યના અજવાળામાં તેમણે જોયું કે તેમના ભાઈ સરન સિંહના ઘરમાં આશરે ૧૪-૧૫ ધાડપાડુઓ મિલકત લૂંટી રહ્યા હતા અને તેમાંથી બે છત પર અને બે ધાડપાડુઓ ગેટ પર બંદૂકો લઈને ઉભા હતા અને તેઓ સતત ફાયરિંગ કરી રહ્યા હતા. ઘરના તમામ સભ્યોએ ટોર્યના પ્રકાશમાં અને ટ્યુબવેલમાંથી નીકળતા વીજળીના પ્રકાશમાં આ ઘટના જોઈ હતી. બૂમો પાડતા, ગ્રામજનો તેમની મદદ માટે બહાર આવ્યા અને તેઓ ટોર્ય લઈને આવ્યા હતા અને તેઓએ દિવાલોની પાછળથી ધાડપાડુઓને ચેતવણી આપી હતી. જ્યારે સરન સિંહે ધાડપાડુઓને કાબૂમાં લેવાનો પ્રયાસ કર્યો

ત્યારે ધાડપાડુઓએ ફાયરિંગ કર્યું અને તેમને ગોળી મારી દેવામાં આવી. તોફાની તત્વોએ આશરે દોઢ કલાકમાં ચીજવસ્તુઓ લૂંટી લીધી અને ઘટનાસ્થળેથી ભાગી ગયા.

૩. ફરિયાદી- પટિયા સિંહ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧) ના નિવેદનના આધારે, ૨૨/૦૯/૧૯૭૯ ના રોજ પોલીસ સ્ટેશન પરીક્ષિતગઢ, મેરઠમાં એફ.આઈ.આર. નંબર ૨૫૮/૧૯૭૯ માં ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૯૬ હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮- નેપાલ સિંહ (એસ.આઈ) એ તપાસ હાથ ધરી હતી અને તેમણે સ્થળની તપાસ કરી અને જય સિંહ અને સુખબીર સિંહ પાસેથી લૂંટાયેલી વસ્તુઓની યાદી મેળવી હતી. હરપાલ સિંહ- ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૪ (એસ.આઈ) એ મૃતક સરન સિંહના શબનું ઈન્કવેસ્ટ (પંચનામું) કર્યું હતું. શબનું પોસ્ટમોર્ટમ ૨૩/૦૯/૧૯૭૯ ના રોજ ડોક્ટર એસ.પી. ગોયલ દ્વારા કરવામાં આવ્યું હતું અને તેમણે અભિપ્રાય આપ્યો હતો કે મૃત્યુ ગોળી વાગવાથી થયેલી ઈજાઓને કારણે થયું હતું. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૮- નેપાલ સિંહે સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધ્યા અને ટોર્ચ, ફાનસ જપ્ત કર્યા અને સાઈટ મેપ (નકશો) અને રિકવરી મેમો તૈયાર કર્યો. આરોપીઓની ધરપકડ ૮/૯/૧૦/૧૯૭૯ ની રાત્રે કરવામાં આવી હતી અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ ૧૫/૧૧/૧૯૭૯ ના રોજ જિલ્લા જેલ, મેરઠમાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૬- સીતા રામ (સ્પેશિયલ એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ) દ્વારા હાથ ધરવામાં

આવી હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭- ભાનુ પ્રતાપ (એસ.આઈ) એ આગળની તપાસ હાથ ધરી હતી અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડનો અહેવાલ મેળવ્યો હતો. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૭ અને તેમના પુરોગામી તપાસ અધિકારીઓ દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી તપાસના આધારે, આરોપી-અપીલકર્તાઓ, એટલે કે, ઇકબાલ અને ખુરશીદ અને બિન-અપીલકર્તા આરોપીઓ, એટલે કે, કૃપા પિતા બુધ્ધુ અને કિષ્ણુ પિતા રામચંદ્ર સામે ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૯૬ હેઠળ ચાર્જશીટ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૪. અપીલકર્તાઓનો ગુનો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષ દ્વારા દસ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી અને દસ્તાવેજો અને મુદ્દામાલના પદાર્થો પ્રદર્શિત કરવામાં આવ્યા. પુરાવાઓની કદર કર્યા પછી, છઠ્ઠા એડિશનલ સેશન્સ જજ, મેરઠે ઠરાવ્યું કે ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર કેસ સાબિત કર્યો છે અને તારીખ ૨૩/૧૨/૧૯૮૦ ના ચુકાદા દ્વારા, આરોપી-અપીલકર્તાઓ અને બિન-અપીલકર્તા આરોપીઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૯૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા અને તેમને દસ વર્ષની સખત કેદની સજા ફટકારી. દોષસિદ્ધિના ચુકાદાથી નારાજ થઈને, અપીલકર્તાઓ એટલે કે ઇકબાલ, કિષ્ણુ અને ખુરશીદ દ્વારા અલ્હાબાદ હાઈકોર્ટમાં ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૨/૧૯૮૧ અને કૃપા દ્વારા ક્રિમિનલ અપીલ નંબર ૫/૧૯૮૧ દાખલ કરવામાં આવી. ત્રણ દાયકાના વિલંબ પછી, હાઈકોર્ટે તારીખ ૧૪/૦૫/૨૦૧૨ ના ચુકાદા દ્વારા, બંને ક્રિમિનલ

અપીલો ફગાવી દીધી અને તે દ્વારા દોષસિદ્ધિ અને તેમને લાદવામાં આવેલી કેદની સજાને પણ બહાલ રાખી. તેમની અપીલ ફગાવી દેવાથી નારાજ થઈને, અહીંના અપીલકર્તાઓ, એટલે કે ઇકબાલ અને ખુરશીદ દ્વારા, દોષસિદ્ધિના ચુકાદાની ચોકસાઈને પડકારતી આ અપીલ દાખલ કરવામાં આવી છે.

૫. અપીલકર્તાઓના વિદ્વાન વકીલે એવી દલીલ કરી હતી કે ઘટના સમયે ઘોર અંધકાર હતો અને સાક્ષીઓ માટે ટોચના ઝબકારાથી ધાડપાડુઓને ઓળખવા અત્યંત અસંભવિત હતું. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧- પટિયા સિંહે પચાસથી વધુ મૂલ્યવાન વસ્તુઓની વિસ્તૃત યાદી આપી હતી જે ચોરાઈ હતી, પરંતુ માટીના વાસણમાં ત્રણ કિલોગ્રામ ઘી સિવાય અપીલકર્તાઓ પાસેથી કંઈપણ મળી આવ્યું ન હતું અને ઓળખની પુષ્ટિ કરતા નક્કર પુરાવાના અભાવે, નીચેની અદાલતોએ અપીલકર્તાઓને દોષિત ઠેરવવા જોઈતા નહોતા. એવી પણ રજૂઆત કરવામાં આવી હતી કે અપીલકર્તાઓનો આવો જઘન્ય ગુનો કરવાનો કોઈ ગુનાહિત ભૂતકાળ નથી.

૬. તેનાથી ઉલટું, સામાવાળા-રાજ્ય (ઉત્તર પ્રદેશ) ના વિદ્વાન વકીલે એવી દલીલ કરી હતી કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧- પટિયા સિંહ, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી૨- જય સિંહ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી૩- બેગરાજની જુબાની જેઓ પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષીઓ છે અને ઘટનાસ્થળે

તેમની હાજરી એકદમ કુદરતી છે અને તેઓ ઘટનાના પ્રત્યક્ષદર્શી સાક્ષી હોવાથી તેમણે લાંબા સમય સુધી ધાડપાડુઓને જોયા હતા અને તેથી, ધાડપાડુ તરીકે અપીલકર્તાઓની ઓળખ પર શંકા કરી શકાય નહીં. વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ થી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ ની જુબાની અને રેકૉર્ડ પરની અન્ય સામગ્રીના આધારે, નીચેની અદાલતોએ સમાન તારણો દ્વારા અપીલકર્તાઓને ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૮૬ હેઠળ દોષિત ઠેરવ્યા છે અને આવા સમાન તારણોમાં દખલગીરી કરી શકાય નહીં.

૭. અમે હરીફ રજૂઆતો પર કાળજીપૂર્વક વિચાર કર્યો છે અને પડકારવામાં આવેલા ચુકાદા અને રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓનો અભ્યાસ કર્યો છે.

૮. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧- પટિયા સિંહ, જે ફરિયાદી છે, તેમણે ઘટનાનું વર્ણન કરતા જણાવ્યું છે કે ૨૧/૨૨/૦૮/૧૯૭૮ ની રાત્રે આશરે ૧.૦૦ વાગ્યે આશરે ૧૪-૧૫ ધાડપાડુઓ આવ્યા અને તેમના ભાઈ સરન સિંહના ઘરને લૂંટ્યું. બૂમો સાંભળીને, ગ્રામજનો એટલે કે ગંગા સરન, દયા ચંદ અને દેવી સિંહ જેઓ પાસે ટોચ હતી તેઓ આવ્યા અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ ના ઘરમાં આશરો લીધો અને ટોચના પ્રકાશથી તેઓ ધાડપાડુઓને જોઈ શક્યા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ એ વધુમાં જણાવ્યું કે ધાડની ઘટના પછી જ્યારે તેઓ તેમના ભાઈના ઘરમાં પ્રવેશ્યા ત્યારે તેમણે તેમના ભાઈ- સરન સિંહને ગોળી વાગવાથી મૃત હાલતમાં

જોયા. તેમણે જણાવ્યું છે કે તેમના ઘર અને તેમના ભાઈના ઘરની વચ્ચે સાડા ત્રણ ચાર્ડ પહોળાઈનો રસ્તો છે અને અન્ય ગ્રામજનોએ તેમના ઘરના બેઠક રૂમના આશરો નીચેથી આ ઘટના જોઈ હતી.

૯. મૃતક સરન સિંહના પુત્ર, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીર- જય સિંહે જણાવ્યું છે કે તે કમનસીબ રાત્રે તેઓ તેમના ઘરના વરંડામાં, જે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ ના ઘરની નજીક છે, તેમના પિતા સરન સિંહ, હરન સિંહ અને ઘરના અન્ય સભ્યો સાથે સૂતા હતા. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીર એ વધુમાં જુબાની આપી કે રાત્રે આશરે ૧.૦૦ વાગ્યે આશરે ૧૪-૧૫ ધાડપાડુઓ ટોચ સાથે આવ્યા અને ઘર ભૂંટ્યું અને ફાયરિંગ પણ શરૂ કર્યું. પોતાનો જીવ બચાવવા માટે, તેઓ ઘરની બહાર દોડી આવ્યા અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧- પટિયા સિંહ (ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧) ના બેઠક રૂમમાં આશરો લીધો અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીર- જય સિંહે વધુમાં જણાવ્યું કે ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ ના ઘરેથી તેમણે ટોચના પ્રકાશના ઝબકારામાં ધાડપાડુઓના ચહેરા જોયા હતા. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે ઘટના પછી તેઓ તેમના ઘરે પાછા ગયા અને જોયું કે તેમના પિતા સરન સિંહને ગોળી મારી દેવામાં આવી છે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી૩- બેગરાજે પણ એ જ રીતે જુબાની આપી કે ઘટનાની તે કટોકટીભરી રાત્રે, તેમણે હથિયારોનો અવાજ સાંભળ્યો અને તેઓ અલ્બેલના ઘરે ગયા જે મૃતકના ઘરથી પાંચ-છ ચાર્ડના અંતરે છે. તેમણે વધુમાં જણાવ્યું કે

તેમણે ગ્રામજનો દ્વારા ફેંકવામાં આવેલી ટોચના પ્રકાશમાં ધાડપાડુઓના ચહેરા જોયા હતા.

૧૦. ધાડના કિસ્સાઓમાં, સામાન્ય રીતે, ગુનો ગુનાહિત પૃષ્ઠભૂમિ ધરાવતી અજાણી વ્યક્તિઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે. ખૂબ જ ઓછા કિસ્સાઓમાં આરોપી-ધાડપાડુઓ પીડિતને ઓળખતા હોય છે. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧- પટિયા સિંહ અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૨- જય સિંહે જણાવ્યું છે કે તેમણે સાડા ત્રણ ચાર્ડના અંતરેથી ઘટના જોઈ હતી. ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩- બેગરાજે પણ જણાવ્યું હતું કે તેમણે ઝાંખા ટોચના પ્રકાશમાં પાંચ-છ ચાર્ડના અંતરેથી ઘટના જોઈ હતી. સાક્ષીઓના જણાવ્યા મુજબ, સ્વીકાર્ય રીતે, ઘટના સમયે તેમના ઘરોમાં વીજળી નહોતી. તેઓએ દાવો કર્યો હતો કે તેઓ તેમની ટોચના પ્રકાશની મદદથી આરોપી વ્યક્તિઓને જોઈ શકતા હતા. નીચેની અદાલતોમાં, આરોપી વ્યક્તિઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ઘટનાની રાત અમાસની રાત હતી. તે વર્ષના તે મહિનાના કેલેન્ડરની તપાસ કરતા જોવા મળે છે કે ૨૧/૨૨/૦૯/૧૯૭૯ ની મધ્યવર્તી રાત અમાસની રાત હતી.

૧૧. અમારા સુવિચારિત મતે, એ માનવું અશક્ય છે કે અમાસની રાત્રે જ્યારે ઘોર અંધકાર હતો, સાક્ષીઓ જેઓ ડરી ગયા હતા અને જેઓ પોતાને બચાવવા માટે દિવાલો પાછળ છુપાયેલા હતા, તેઓ તેમના ચહેરા પર માત્ર ટોચના પ્રકાશના ઝબકારા અને ફાનસના અજવાળામાં આરોપી વ્યક્તિઓના વાસ્તવિક ચહેરા જોઈ શક્યા હોત. વધુમાં, ધાડપાડુઓની

સંખ્યા આશરે ૧૪-૧૫ હતી, જેઓ તમામ ઘાતક હથિયારોથી સજ્જ હતા અને સતત મૃતકના ઘરમાં પ્રવેશ અને નિકાસ કરી રહ્યા હતા, એ અકલ્પનીય બની જાય છે કે ઝાંખા પ્રકાશમાં અંતરે ઉભેલા સાક્ષીઓ ધાડપાડુઓને કેવી રીતે ઓળખી શક્યા હશે.

૧૨. જ્યારે સાક્ષીઓ ગભરાટની સ્થિતિમાં હોય અને સાડા ત્રણ ચાર્ડ અને પાંચ-છ ચાર્ડના અંતરે ઉભા હોય, ત્યારે તે શંકાસ્પદ છે કે શું સાક્ષીઓએ આરોપીની ઓળખની કાયમી છાપ મેળવી હશે. ધાડના ગુનામાં, ઓળખ ભૂલો અને ન્યાયના નિષ્ફળ જવા માટે સંવેદનશીલ બને છે. હરિ નાથ અને અન્ય વિરુદ્ધ ઉત્તર પ્રદેશ રાજ્ય, (૧૯૮૮) ૧ એસ.સી.સી. ૧૪ માં કોર્ટે નીચે મુજબ ઠરાવ્યું હતું:-

" ૧૬ ઓળખ પરેડનું સંચાલન તપાસના ક્ષેત્રમાં આવે છે અને તે તપાસનો એક ભાગ છે. ઓળખ પરેડના પુરાવા એવિડન્સ એક્ટની કલમ ૯ હેઠળ સ્વીકાર્ય છે. પરંતુ ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશનની કિંમત, ઓળખના ન્યાયી પરીક્ષણ માટે યોગ્ય અન્ય સલામતી ઉપરાંત, શંકાસ્પદ વ્યક્તિઓને ઓળખ પરેડ માટે મૂકવામાં આવતા સમયની ત્વરિતતા પર આધાર રાખે છે. જો આરોપી વ્યક્તિઓને ઓળખ પરેડ માટે મૂકવામાં અસ્પષ્ટ અને ગેરવાજબી વિલંબ થાય, તો તે વિલંબ પોતે જ પરીક્ષણની વિશ્વસનીયતાને ઘટાડે છે.

૧૭. ફોજદારી પુરાવાનું એક ક્ષેત્ર જે ન્યાયની નિષ્ફળતા માટે સંવેદનશીલ છે તે ગુનેગારની ઓળખમાં ભૂલ છે. ખરેખર પ્રોફેસર બોરચાર્ડનું 'કન્વિક્ટીંગ ધ ઇનોસન્ટ' એવી ઘણી ફોજદારી દોષસિદ્ધિઓ નોંધે છે જેમાં આરોપી બાદમાં નિર્દોષ સાબિત થયો હતો. ભૂલનો મોટો સ્ત્રોત ગુનાના પીડિત દ્વારા આરોપીની ઓળખમાં જોવા મળે છે. ખરેખર વિદ્વાન લેખક ભૂલ ભરેલી ઓળખના સ્ત્રોતનો આ રીતે ઉદ્દેશ કરે છે:

" પીડિત અથવા પ્રત્યક્ષદર્શીનું માનસિક સંતુલન તેમના અસાધારણ અનુભવથી એટલું વ્યગ્ર થઈ જાય છે કે તેમની સમજવાની શક્તિ વિકૃત થઈ જાય છે અને તેમની ઓળખ વારંવાર સૌથી વધુ અવિશ્વસનીય હોય છે. ઓળખમાં અન્ય હેતુઓ પ્રવેશે છે જે મૂળભૂત રીતે આરોપી દ્વારા વ્યક્તિગત રીતે ઉત્તેજિત નથી હોતા — ગુનાનો બદલો લેવાની ઇચ્છા, જે વ્યક્તિને દોષિત માનવામાં આવે છે તેની પર વેર વાળવાની, બલિનો બકરો શોધવાની, સભાનપણે અથવા અર્ધજાગ્રતપણે અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા પહેલેથી જ કરવામાં આવેલી ઓળખને ટેકો આપવાની ઇચ્છા. આમ, આરોપીની વિરુદ્ધ શંકાઓનું નિરાકરણ કરવામાં આવે છે.

"
—

૧૮. ગ્લેનવિલે વિલિયમ્સ 'ધ પ્રુફ ઓફ ગીલ્ટ' (હેમલીન વ્યાખ્યાન) માં સાક્ષીઓમાં ઓળખની ભૂલો પેદા થવાનો ઉદ્દેશ કરે છે જેઓ આવી શક્યતાઓથી વાકેફ નથી તેમના માટે તે અત્યંત છેતરામણું છે, અને ગોર્ડની ખંડીય તપાસના અવતરણો આ મુજબ છે:

" સાચા અને ખોટા ઓળખની વચ્ચે વ્યક્તિલક્ષી દૃષ્ટિકોણથી કોઈ તફાવત નથી, જ્યાં સુધી તેમના આંતરિક ગુણોનો સંબંધ છે, અને એકને બીજાથી અલગ કરવા માટે કોઈ ઉદ્દેશ્ય ચિહ્નો નથી સાક્ષીની નિશ્ચિતતા તાત્કાલિક ન હોઈ શકે, અને આ વિલંબ અનિવાર્યપણે ભૂલની નિશાની નથી. તેમ છતાં, જ્યારે જોયાના થોડા સમય પછી ઓળખ કરવામાં આવે ત્યારે ભૂલ વધુ સામાન્ય હોય છે ઓળખનું કાર્ય તેના તમામ સ્વરૂપોમાં સૂચનો માટે ઘણું ખુલ્લું છે સમાનતા એ સાપેક્ષતાની બાબત છે. સફેદ વ્યક્તિ માટે, બધા હબસીઓ એકબીજા જેવા હોય છે અને તેનાથી ઉલટું. વ્યક્તિ પોતાની ઉંમર અને સ્થિતિના લોકોને અલગ અલગ ઉંમર અને સ્થિતિના લોકો કરતા વધુ સારી રીતે અલગ પાડી શકે છે. ગણવેશ એ ભ્રામક સમાનતાનું

કારણ છે, ખાસ કરીને તેમના માટે જેઓ તે પહેરતા નથી.

(ભાર ઉમેર્યો) "

૧૮.ઓળખના પુરાવા માત્ર અદાલતમાં મૌખિક જુબાનીની પુષ્ટિ

કરે છે અને તેને મજબૂત બનાવે છે, જે એકલા ઓળખના

પ્રાથમિક અને નક્કર પુરાવા છે "

૧૩. અગાઉ નોંધ્યું તેમ, ૧૫/૧૧/૧૯૭૯ ના રોજ જેલમાં ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૬- સ્પેશિયલ એક્ઝિક્યુટિવ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડ હાથ ધરવામાં આવી હતી જેમાં સાક્ષીઓ ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષીર અને ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી૩ એ આરોપીઓને ઓળખ્યા હતા. જ્યાં સુધી ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડનો સંબંધ છે, એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે આરોપી-કૃપાએ દલીલ કરી છે કે રામપાલ સિંહ અને તેના મામા માંગેરામ સાથેની દુશ્મનાવટને કારણે તેને આ કેસમાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવ્યો છે. આરોપી-કૃપાએ એવી પણ રજૂઆત કરી હતી કે સાક્ષીઓ તેમને ઓળખતા હતા કારણ કે તેઓ નજીકના ગામોમાં રહેતા હતા અને દુશ્મનાવટને કારણે તેમને કેસમાં ખોટી રીતે ફસાવવામાં આવી રહ્યા છે. જ્યાં સુધી અપીલકર્તા નંબર ૨- ખુરશીદ અને અન્ય સહ-આરોપી-કિષ્ણુનો સંબંધ છે, તેઓએ જણાવ્યું હતું કે પોલીસ દ્વારા તેમના ઘરેથી તેમની ધરપકડ કરવામાં આવી હતી અને તેમને પોલીસ સ્ટેશનમાં

સાક્ષીઓને બતાવવામાં આવ્યા હતા અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પરેડ યોજતા પહેલા તેમના ફોટા પણ લેવામાં આવ્યા હતા.

૧૪. જોકે ફરિયાદી- ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ અને અન્ય સાક્ષીઓએ બચાવ પક્ષની દલીલને નકારી કાઢી છે, પરંતુ એ હકીકતના પ્રકાશમાં કે ઘટના ઘોર અંધકારમાં બની હતી, સાક્ષીઓ દ્વારા અપીલકર્તાઓની ઓળખ સાવચેતી સાથે જોવી જોઈએ અને અદાલતે ઓળખને મજબૂત કરતા પુષ્ટિદાયક પુરાવા શોધવા જોઈએ.

૧૫. ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પરેડમાં તોફાની તત્વોની ઓળખનો પુરાવો એ નક્કર પુરાવો નથી. ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પરેડમાં સાક્ષીઓ દ્વારા ધાડપાડુઓની ઓળખ પર જ માત્ર દોષસિદ્ધિ આધારિત હોઈ શકે નહીં. ફરિયાદપક્ષ એ આરોપીને ગુના સાથે જોડતા ગુનાહિત પુરાવા સ્થાપિત કરીને નક્કર પુરાવા રજૂ કરવા જોઈએ, જેમ કે ધાડનો વિષય હોય તેવી ચીજવસ્તુઓની રિકવરી અને ગુનામાં વપરાયેલા કથિત હથિયારો.

૧૬. એ નોંધવું પ્રસ્તુત છે કે વર્તમાન કેસમાં અપીલકર્તાઓ અથવા અન્ય બિન-અપીલકર્તા આરોપી વ્યક્તિઓ પાસેથી ધાડનો વિષય હોય તેવી ચીજવસ્તુઓની કોઈ રિકવરી કરવામાં આવી ન હતી. તેમની ફરિયાદમાં, ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ એ પચાસ મોંઘી વસ્તુઓની યાદી આપી હતી, જેમ કે સોનાના દાગીના, ચાંદીની વસ્તુઓ, સાડીઓ અને કપડાં અને રોકડ પણ. રિકવરી મેમો મુજબ, જે મળી આવ્યું તે માટીના વાસણમાં માત્ર ત્રણ કિલોગ્રામ ધી હતું. તેમની જુબાનીમાં, ફરિયાદપક્ષના

સાક્ષી નં. ૮- નેપાલ સિંહ (તપાસ અધિકારી) એ જણાવ્યું છે કે કૃપાની વિનંતી પર, તેમણે એક 'ચપતાઘુ' અને 'એટાયર' રિકવર કર્યા હતા. જો કે, રિકવરી મેમોમાં, માત્ર ત્રણ કિલોગ્રામ ઘીનો ઉલ્લેખ છે જે આરોપી કૃપાના નિવેદનના આધારે રિકવર કરવામાં આવ્યું હોવાનું કહેવાય છે. અપીલકર્તાઓ તેમજ બિન-અપીલકર્તા આરોપી વ્યક્તિઓ પાસેથી, ચોરાયેલી વસ્તુઓની આખી યાદીમાંથી એક પણ મૂલ્યવાન વસ્તુ મળી નથી. એ માનવું તદ્દન અવિશ્વસનીય છે કે ટૂંકા ગાળામાં એટલે કે ૨૧/૦૮/૧૯૭૯ (ઘટનાની તારીખ) થી ૯/૧૦/૧૯૭૯ (ધરપકડની તારીખ) સુધીમાં, આરોપીઓએ તમામ મૂલ્યવાન ચીજવસ્તુઓનું રૂપાંતર કરી દીધું હશે અથવા વેચી દીધી હશે. જો આપણે સ્વીકારીએ કે તેઓએ તેમ કર્યું હતું, તો ફરિયાદપક્ષે એ અંગેના પુરાવા રજૂ કરવા જોઈતા હતા કે ધાડનો વિષય બનેલી વસ્તુઓનો કઈ રીતે નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો અથવા રૂપાંતર કરવામાં આવ્યું હતું. હત્યા અને લૂંટ એ એક જ વ્યવહારનો ભાગ હતો. નિવેદનને અનુસરીને, માત્ર ત્રણ કિલોગ્રામ ઘી રિકવર કરવામાં આવ્યું હતું.

૧૭. આરોપી વ્યક્તિઓનો ગુનો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદપક્ષની ફરજ છે કે તે સાબિત કરે કે ચોરાયેલી મિલકત આરોપી વ્યક્તિઓના કબજામાં હતી અથવા આરોપીને જાણ હતી કે તે મિલકત ચોરાયેલી મિલકત હતી અથવા આરોપી વ્યક્તિઓએ ચોરાયેલી મિલકતનું રૂપાંતર કર્યું હતું. અપીલકર્તાઓ અને અન્ય બિન-અપીલકર્તા આરોપી

વ્યક્તિઓને ગુના સાથે જોડવા માટે આવી કોઈ રિકવરી કરવામાં આવી ન હતી.

૧૮. ટ્રાયલ કોર્ટમાં, કેટલાક આરોપીઓ વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે કેટલાક આરોપીઓ સાક્ષીઓને ઓળખતા હતા અને આરોપીઓ જયી ગામ અને બુકસર ગામના રહેવાસી છે અને ખેતી કરી રહ્યા છે અને આરોપીઓ સાક્ષીઓને ઓળખે છે. ફરિયાદપક્ષ સાક્ષીઓ આરોપીઓને અગાઉથી જાણતા હોવાથી, સાક્ષીઓ ગામ એતમાદપુરના રહેવાસી છે અને ગામ જયી અને ગામ ખજૂરી બસ સ્ટેન્ડ પર બસ પકડતા હતા. નીચેની અદાલતોએ અવલોકન કર્યું કે અપીલકર્તાઓની ઓળખ માત્ર એ આધારે નકારી શકાય નહીં કે અપીલકર્તાઓ અને આરોપી કિષ્ણુ ગામ બુકસરમાં રહે છે અને સાક્ષીઓ આરોપીઓને લાંબા સમય પહેલા ઓળખતા હતા. આરોપીઓ તે બચાવ પક્ષની દલીલને સાબિત કરવા માટે પુરાવા રજૂ કરી શક્યા નથી કે ફરિયાદપક્ષ સાક્ષીઓ આરોપીઓને અગાઉથી ઓળખતા હતા. આરોપી દ્વારા બચાવ પક્ષની દલીલને સાબિત કરવા માટે પુરાવા રજૂ ન કરવાને કારણે ટ્રાયલ કોર્ટે ફરિયાદપક્ષના કેસને સ્વીકારવા માટે નોંધપાત્ર રીતે વજન આપ્યું હોય તેવું જણાય છે.

૧૯. નીચેની અદાલતોએ દોષસિદ્ધિનો ચુકાદો માત્ર ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી નં. ૧ થી ફરિયાદપક્ષના સાક્ષી ૩ ની મૌખિક જુબાની અને ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં અપીલકર્તાઓ અને અન્ય બિન-અપીલકર્તા આરોપીઓની ઓળખ પર આધારિત રાખ્યો હતો. અગાઉ ચર્ચા કર્યા

મુજબ, ફરિયાદપક્ષના કેસને મજબૂત કરતા ચોરાયેલા દાગીના અથવા અન્ય ચીજવસ્તુઓની રિકવરી જેવા અન્ય કોઈપણ પુરાવાની ગેરહાજરીમાં, ટેસ્ટ આઈડેન્ટિફિકેશન પેરેડમાં આરોપીની ઓળખ પર જ માત્ર દોષસિદ્ધિ આધારિત હોઈ શકે નહીં. ધાડના ગુનામાં અપીલકર્તાઓની સંડોવણી અંગે આરોપીઓની ઓળખ અને સાક્ષીઓ દ્વારા તેમની ઓળખ અંગે ગંભીર શંકાઓ ઊભી થાય છે અને ફરિયાદપક્ષ વાજબી શંકાથી પર આરોપીઓનો ગુનો સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયું છે અને અમારા મતે, અપીલકર્તાઓની ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૮૬ હેઠળની દોષસિદ્ધિ ટકી શકે નહીં અને તે રદ કરવા પાત્ર છે.

૨૦. અપીલકર્તાઓની ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૮૬ હેઠળની દોષસિદ્ધિ અને તેમને લાદવામાં આવેલી સજા રદ કરવામાં આવે છે અને આ અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. જો અપીલકર્તાઓની અન્ય કોઈ કેસમાં જરૂર ન હોય, તો તેમને તાત્કાલિક મુક્ત કરવાનો આદેશ આપવામાં આવે છે.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using an AI-assisted translation tool.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.